

РЕАЛІЇ ПОСТРАСОВОЇ АМЕРИКИ В РОМАНІ М. ТОМАСА «ПРОПАЩИЙ»

Марія Шимчишин

Київський національний лінгвістичний університет
бульв. Тараса Шевченка, 14, м. Київ, Україна, 01601
 <https://orcid.org/0000-0003-4980-3296>
mshymchyshyn@yahoo.com

Актуальність та новизна запропонованої статті полягає у використанні теорій пострасовості для осмислення постмодерної суб'єктності. Мета статті – проаналізувати роман М. Томаса «Пропаший» крізь постідентичнісну герменевтику. Увагу акцентовано на расовій ідентичності в реаліях сучасного американського суспільства. Предмет наукової праці становить расова ідентичність у контексті сучасної політики так званої «расової толерантності». В українському літературознавстві творчість М. Томаса мало вивчена, так само, як і теорії пострасовості. У статті використано методи прискіпливого читання, герменевтичний та культурологічний. Зроблено висновок, що роман Майкла Томаса «Пропаший» належить до корпусу тих текстів, які розвінчують політичний конструкт пострасової Америки. Роман по-новому акцентує змалювання расових відносин у США, питання класової стратифікації, доступу до освіти, загального блага і врешті кризи американської мрії. Крім того, підкреслено нове розуміння самості чорношкірих, а саме відхід від ідеї расового покликання чи визначної місії афро-американців у подоланні упослідження. Через модус резистентності головного персонажа до запропонованих йому моделей поведінки передано намагання оповідача знайти своє місце у світі й при цьому не наслідувати суспільні ролі, визначені ідеологією владної білої більшості. Форма внутрішнього монологу допомагає зосередитися на минулому оповідача, яке він постійно переглядає. Автор описує приховані, а іноді й справді невидимі, але відчутні для расового Іншого, дискримінаційні практики. Прагнення головного персонажа самовиразитися і при цьому не відповідати тим сподіванням, які традиційно покладалися на представників його раси становить основну проблематику роману. Бути собою в реаліях тоталітарних дискурсів не зовсім просто, хоча і можливо.

Ключові слова: пострасова Америка; М. Томас; роман «Пропаший»; расова ідентичність; расовий Інший; інтертекстуальність; Т. С. Еліот.

Постановка проблеми. Роман Майкла Томаса «Пропаший» (2007) належить до корпусу художніх текстів, який ідеологічно маркований як афро-американська література. І не тому, що автор афро-американець, бо навряд чи расова приналежність митця — достатній критерій для того, аби втискати його творчість у рамки так званого расового мистецтва. Передусім тому, що проблемно-тематичний бік роману відповідає тому завданню, яке традиційно визначає сутність афро-американської літератури, а саме: відстоювання громадянських прав чорношкірих американців. Хоча, наприклад, К. Воррен (Warren, 2012) вважає, що сьогодні об'єктивні умови для існування власне афро-американської літератури відсутні. З іншого боку, ряд письменників відкривають нові fronti боротьби вже в реаліях пострасової Америки.

Мета статті — проаналізувати роман М. Томаса «Пропаший» крізь постідентичнісну герменевтику. *Завдання наукового дослідження* — осмислити, як у романі М. Томаса проблематизується ідеологічний конструкт «пострасова Америка», і, відповідно, проаналізувати, яким чином відбуваються здійснення расового Іншого та його вихід за рамки диктатури раси.

Роман Майкла Томаса «Пропаший» певним чином розвінчує політичний конструкт пострасової Америки, крім, того він пропонує нове розуміння ідентичності чорношкірих, а саме: відхід від ідеї расового покликання чи визначної місії афро-американців у подоланні упослідження. Автор описує приховані, а іноді й справді невидимі, але відчутні для расового Іншого дискримінаційні практики. Водночас найбільша напруга роману зосереджена на намаганні наратора уникнути традиційних рольових моделей, зцілитися від травм минулого і зреалізувати себе як батько й чоловік. Очевидно, що це викличе розчарування батьків, які плекали у своїх мріях образ сина як «великої людини», і професора, який пророкував успішне майбутнє своєму талановитому студенту. Та все ж головний персонаж продовжує шукати себе, хоча не раз змушений впадати у відчай. Досить часто безвихідне становище спричинене матеріальними проблемами, але не менш важливе при цьому і світовідчуття людини епохи пізнього модерну. Як зазначає Ентоні Гідденс, «марність особистого буття — усвідомлення того, що нема чого сподіватися від життя, — становить фундаментальну психічну проблему в обставинах

пізнього модерну» (Giddens, 1991, р. 13). Будучи «невдалим соціальним експериментом», головний персонаж відважується на власний експеримент, що руйнує очікування більшості, яка живе за формулами та моделями. Бунт наратора спрямований не лише проти расового та класового поділу, але й проти реалій сучасного суспільства загалом, що характеризується відчуженістю і відстороненням між людьми або, як пише Е. Гідденс, «екзистенційною ізоляцією, <...> відсутністю моральних ресурсів, які забезпечують повноту та смислове наповнення буття» (Giddens, 1991, р. 14). І цей бунт проявляється як на рівні сюжету у відмові від традиційної ролі, так і в самому стилі, що охоплює мимовільне письмо, уривчастість, іронію, сарказм, ревізію канонічних творів (Ф. С. Фіцджеральд «Великий Гетсбі», поезія Т. С. Еліота і Л. Г'юза, пісні відомих гуртів 1970–80-х років), неоднозначність мови й гри з нею, метафікційність. Протест підсилюється описами фізичної сили персонажа: його біг вулицями без мети вказує на прагнення вирватися із задущливої атмосфери міста і соціуму, а з іншого боку, це також вихід його агресії та незадоволення.

Форма внутрішнього монологу дає змогу зосередитися на минулому оповідача, яке він постійно переглядає і в моментах якого намагається розпізнати свою сутність. Загалом рефлексійна природа наративу, з властивим їй безнастанним переживанням прожитого, забезпечує перемовини персонажа із собою й унеможливує однозначність його вибору. Йому постійно доводиться обирати: між традиційним письмом і власним творчим експериментом, між традиційною кар'єрою і взагалі відмовою від неї, між «визначним діячем раси» і звичайним обивателем. Така нагальність вибору — іманентна риса сучасного суспільства.

В основі твору «Пропачий» — чотири дні із життя головного оповідача, який за цей короткий термін має десь і якість заробити 12 тисяч доларів, щоб винайняти помешкання для сім'ї та оплатити приватну школу для своїх синів. Головний персонаж — представник середнього класу, одна із характерних рис афро-американської літератури початку XXI століття. Майкл Томас переносить акценти зі змалювання відкритого приниження бідних чорношкірих американців, що становило домінанту письменства XIX–XX століття, на прихований расизм у пострасовій Америці та скрутне становище середнього класу. Відсутність імені оповідача позначає інтенцію митця описати збірний образ афро-американців, які завдяки інтеграційній політиці 1970-х років здобули освіту, але згодом так і не зуміли вирватися з тенет бідності та реалізуватися серед іншого через позірність пострасової політики. Час до часу оповідач повторює, що все життя почувається «соціальним експериментом». Це відсилання до процесів десегрегації кінця 1950-х — 1970-х років, коли, наприклад, була запроваджена система шкільних автобусів, що розвозили школярів

по різних районах міста, аби уникнути поділу на школи для білих і чорних дітей. «Досить дивно іти по життю в ролі соціального експерименту, якого возять автобусом, перевіряють, відвозять автобусом деінде, плекають на роль лідера» (Thomas, 2007, р. 76). З великим зачудуванням оповідач згадує про великі надії свого покоління: «Перші справжні плоди інтеграції; з південних районів, визирали зі своїх гетто, ніяких заводів, рибопереробних підприємств, залізничних станцій, щоб гнути спину, одні лиш надії. Однак ми проспали наш час. Усе пройшло повз нас» (Thomas, 2007, р. 71). І згодом глибоке розчарування в словах батька як підтвердження несправданих надій: «В дитинстві ти був сповнений світлом...» (Thomas, 2007, р. 71). Такий же трагізм прочитується й у ставленні матері до сина. У дитинстві вона наполегливо повторювала йому, що він — світло світу. Властиво фраза «Ти — світло світу» звучить як наскрізний мотив щодо головного персонажа, але насправді це радше мрії батьків, які так і залишилися мріями:

Згодом вона змінила своє ставлення до мене — перестала нервуватися, — коли я підріс. Я гадав, що вона просто стомилася, але зараз тут, віч-на-віч із всесвітом, я зрозумів, що мама просто втратила віру, чи більш того, просто ніколи її не мала. Вона перестала вірити у мене. Бідна Лайла. Я теж перестав вірити. (Thomas, 2007, р. 343–344)

Від початку мати переконувала себе, що син виросте «великою людиною», проте день за днем і рік за роком упевнювалася, що так не трапиться.

Меланхолійна домінанта пронизує змалювання світу дитинства наратора. Часто у творах, що описують становище меншин, меланхолія слухить своєрідною зоною комфорту для представників меншин і виправданням їхніх особистих невдач. У творі оповідач поступово опрацьовує і переосмислює своє ув'язнення образом ображеного чорношкірого американця, якому завинили всі білі.

Роман розпочинається сценою прощання з дружиною та дітьми, які поїхали на час канікул до бабусі, аби дати можливість оповідачеві знайти роботу, дописати роман і розв'язати фінансові проблеми родини. Оскільки сім'я змушена покинути помешкання, яке винаймала, то він поселяється в будинок свого успішного й багатого друга, Марко. Однак реальність складніша за сподівання і плани. Найперше, творчий процес не просувається далі заголовка: «П'яний, чорний і засмучений». Очевидний намір митця вербалізувати свої травми, але водночас він протриває традиції змалювання чорношкірих американців. Творча криза оповідача пояснюється намаганням знайти нові, неконвенційні стратегії зображення життя афро-американців. Письменник стикається не лише з творчою кризою, його турбує і стерео-

типне уявлення про афро-американську літературу. До цього його поезію мало хто розумів, хоча професор, у якого він навчався, покладав на нього великі надії. Критика його письма одним із редакторів звелась до того, що твір насичений філософією, а це не личить чорношкірому митцю.

Загалом в оповідача наче і нема причин нарікати на свою долю: отримав стипендію на навчання, має вищу освіту, працював над дисертацією, викладав в університеті, одружився з білошкірою американкою із забезпеченої родини, має дітей, які його люблять, але разом із тим його минуле: дитинство в бідній родині, де безробітний батько афро-американець зловживав спиртним, а мати змішаної кельтської, африканської й індіанської крові намагалася хоч якось утримувати сім'ю й не раз через злість і безпомічність викрикувала йому в лице, «що краще змила б його в унітазі, аніж мала народити», зґвалтування в дитинстві, безпідставне ув'язнення, — усе це не дає йому спокою та перешкоджає досягати успіхів. Його минуле обтяжене расовими стереотипами, упередженнями й травмами.

Усамотнення в будинку друга і відсутність родини дають йому змогу порозумітися з власним минулим, усвідомити його травми. Простір будинку друга Марко служить для оповідача гетеротопією кризи. Примітно, що оповідач поселився в дитячій кімнаті, це позначає його повернення до часу дитинства та відтак стає відліком осмислення всіх трагедій і травм, які перешкоджають йому жити повноцінним життям. Усамотнившись від сім'ї, він крок за кроком переживає своє минуле. Оповідач не звинувачує, а намагається зрозуміти маму, яка не хотіла народжувати дітей не тому, що не любила їх, а тому, що «її діти ніколи не були б просто дітьми. Зрештою, вони б ставали невдахами, і вона також» (Thomas, 2007, р. 107). Наприкінці роману символічним жестом позбавлення від привидів і упереджень, що переслідують його здавна, стає прощання з прахом матері, з рибкою, яка жила в акваріумі, та з пляшкою з під пива. Усе це він славляє за течією річки. З потоком води відходить минуле, що мучило його й наповнювало меланхолією його буденність.

Самотність персонажа періодично переривають дзвінки дружини. Вона настирливо, але водночас делікатно нагадує чоловікові, що треба знайти якусь працю, аби заплатити за навчання дітей і помешкання. Клер витягує чоловіка з глибокої зажури, жалю і тужіння, до яких він звик вдаватися у часи кризи. Модель поведінки його батька, який постійно ходив напідпитку та нарікав на свою долю, а зрештою одного дня пішов і більше не повернувся до родини, стереотипна для багатьох романів афро-американської літератури. Дружина всіляко намагається зберегти родину й урятувати чоловіка від «падіння», від наслідування рольової моделі батька-невдахи. Її дзвінки стимулюють його шукати вихід, а не

сидіти склавши руки та нарікати на долю. За скупими відповідями дружині про успіхи на фронті працевлаштування оповідач приховує свій розпачливий стан, адже знайти роботу не так вже й легко. Причин багато, й одна з них — зневіра і розчарування. З розпачу він іде працювати помічником на будівництво. Однак реалії американського життя змінилися, і важкою сумлінною працею не заробиш на життя за стандартами середнього класу. Протестантська етика вже не гарантує здійснення американської мрії.

Час усамотнення повертає оповідача через аналепсиси до минулого, до пережитих травм. На його тілі залишилися сліди від цигарки батька, яку той, будучи п'яним, загасив на животі сина, а в його душі ятраться спомини про погрози, звинувачення, образи, які вигукували йому на вулицях чи в школі. І хоч усе зарубцювалося з часом, та все ж біль і жаль не минають. Крім того, наратор страждає від відчуття того, що він невизнаний в американському суспільстві, хоча як такого відкритого неприйняття нема. Його чутливість до навколишнього світу, прискіпливе відчитування реакцій сторонніх людей, постійна напруженість у стосунках із білими, навіть зі своєю дружиною, породжені расовою свідомістю і середовищем, у якому він виростав.

Джеред Тейлор у праці «Ідентичність білошкірих» стверджує, що расові преференції існують і вони є природним виявом расової ідентичності: «З расовою самістю можна боротися, можна засуджувати, ігнорувати чи плекати, але робити вигляд, що її не існує, не варто» (Taylor, 2011, р. 12). Далі дослідник продовжує: «спільна риса расової свідомості чорношкірих — це переконання в тому, що всі білі — расисти» (Taylor, 2011, р. 157). Колективна пам'ять раси актуалізується щоразу, коли оповідач потрапляє у світ білих чи контактує з білими американцями. Вихований у страху й недовірі до білих земляків, він то переживає когнітивний дисонанс, то підтверджує свої страхи. Так, одним із прикладів фрустрації стає випадкова зустріч із білою жінкою: «Це суперечить моїй запрограмованості, щоб незнайома біла жінка на безлюдній вулиці не боялася мене і довіряла. І не те, щоб таке трапилося зі мною вперше, навпаки, так бувало досить часто» (Thomas, 2007, р. 189). Успадковані від минулих поколінь і набуті ще в дитинстві уявлення про расові відносини перешкоджають оповідачеві вільно почуватися в соціумі. Часто він порівнює свою поведінку та поведінку дружини, завжди впевненої й зібраної духом.

Водночас наратор підтверджує сформовані уявлення про ставлення білих до чорношкірих. У день свого одруження він дізнається: уся біла паства постановила, що дружина «його цивілізує» (Thomas, 2007, р. 230); а тітка запевнила: «Ми навчимо його класичної музики» (Thomas, 2007, р. 230). Така заувага особливо вразлива для оповідача, адже він — музикант і пише музику.

Білі витріщаються на нього, коли він купує крам у магазинах з екзотичними східними товарами, наче смаколики не призначені для афро-американських покупців. «Досить дивно, що їм доводиться напружитися, щоб зрозуміти, що я теж люблю оливкову олію, так само, як оптові ціни на болгарську фету» (Thomas, 2007, р. 101). Коли під час канікул він заходить у школу, де навчаються його діти, то відчуває, як витріщається на нього персонал. І тут же пригадає поведінковий код: «Якщо ти коричневий і зайшов у місце, куди тобі заходити зась, то краще мати при собі якийсь документ, що виправдовує твій візит» (Thomas, 2007, р. 236). Ба більше, його дитячий досвід обтяжений расистськими реаліями. Він пригадає, як складно було матері прилаштувати його в приватну школу, випросити для нього стипендію, а його ж незабаром вигнали за бійку, хоча й інші хлопці билися, і навіть запекліше та жорсткіше, аніж він. Проте він, чорношкірий бідний учень, насмілився вдарити білого в лице. Звичайно, ніхто не запитав його чому, ніхто ніколи не цікавився його внутрішніми переживаннями, його відчуттями.

З дитинства хлопчик перебував у двох різних світах: у світі сім'ї, де сподіваються, що він стане великою людиною, де його кімната завішана портретами великих людей, що наче нагадують про «його місію», й у світі білих, де йому щоразу вказують на його другосортність. Оповідачу важко примирити дві реальності, тож не дивно, що вже підлітком він починає вживати наркотики й алкоголь.

Зі шматків недописаного твору, що вставлені в канву роману і марковані іншим шрифтом, лунає зневірений голос, який зізнається:

Можливо, колись давним-давно мене сильно скалічили, і тому я не годжуся ні на що. І тому ніколи не доводжу справу до кінця. Я так ніколи і не дописав ту клятву дисертацію, бо якого дідька ви можете ще щось додати, окрім якихось кривлянь? Грати роль мавпи у цирку, яка вихиляється й імітує, аби її погладили чи пригостили? Отож, зі мною так і не підписали контракт, і я не став співробітником університету, а краще сказати академічним найманцем, а лишень скитався від одного заняття до іншого, від одного університету до іншого, і так могло б продовжуватися, аж раптом одного дня ти прокидаєшся і розумієш, що ти — ніхто і ніде. (Thomas, 2007, р. 216)

Відчуття душевної скаліченості й відтак образа на світ, зокрема світ білих, становлять домінують роману. Кожна інтенція чи прагнення головного персонажа тут же розбиваються через комплекс меншовартості та через його спротив відповідати очікуванням загалу.

Одруження з білою жінкою Клер допомагає оповідачеві вирватись із депресивного минулого,

проте для цього йому потрібен час. Спочатку расова відмінність дружини викликає в нього психологічне напруження, а іноді й дискомфорт. Він насторожено сприймає її слова, поведінку та намагається відчитати в них якісь приховані смисли чи натяки. Клер для нього — передусім біла жінка, а вже потім дружина. Одного разу, коли син ненароком розбив Клер носа, оповідач, несучи її на руках, роздумував: «Клер мала добру фізичну підготовку. Мускулісті ноги і неушкоджені суглоби. Виглядало дивно, що я мусив нести її — моя коричнева рука оповила її білі ноги — я знав, що десь позаду уже збирається лінчувальний натовп» (Thomas, 2007, р. 17–18). Випадок трапився перед приїздом родичів дружини. І от Клер із розбитим носом і група білих гостей тут же спонукають оповідача до інтертексту часів рабовласництва: «Мільтон Бравн із Джорджії згвалтував рабиню Мінетт. Хлопчик-байстрюк утік і приєднався до племені Черокі, яке саме вимушено пересувалося до Оклахоми» (Thomas, 2007, р. 22). Такий вигаданий, але презентований наче історичний факт відсилає читача до колективного расового минулого оповідача й водночас охоплює історичний колективний досвід не лише афро-американців, а також корінних народів США. Відгомін минулого, яке не пережите особисто оповідачем, а засвоєне ним через залучення до расової колективності, до певного часу визначає його світорозуміння. Диктатура раси визначає його екзистенцію та обмежує його свободу до певного часу.

Образ дружини Клер переданий крізь призму оповідача: її дії, слова, вчинки потрактовуються ним радше з позиції расового Іншого, аніж просто чоловіка. Клер зрештою допомагає наратору позбутися чутливого, меланхолійного погляду на життя та змобілізувати творчі сили. Спочатку оповідач не здатен подолати прірву, що пролягла між ним і дружиною, а ширше — між ним і світом: «Не було жодного поступу у звуженні розриву між нами: між чорним і білою, між багатієюю і бідним, між повноправною членкинею суспільства і вигнанцем, між травмованим і упевненою в собі жінкою» (Thomas, 2007, р. 229). Оповідач зосереджений на травмах та невдачах минулого, і його сьогодення визначається загостреною чутливістю до навколишньої дійсності, що все ж залишається расово забарвленою.

В один із моментів спотвореного психологічного стану чи, як каже оповідач, «у стані трансу» він уявляє друга дитинства Шейка, який вербалізує його витіснені страхи й комплекси. Цей «психотропний вальс» (Thomas, 2007, р. 269) відбувається в книгарні, де начебто зустрілися співрозмовники. Шейк докоряє оповідача, що той одружився з білою жінкою і звідси походять усі його проблеми. Біла супутниця не може зрозуміти чорношкірого, бо їй бракує життєвого досвіду. Вона не знає, як реагувати на проблеми, апатію,

зневіру, які переживають чоловіки з упосліджених спільнот:

Але ти, ти шукаєш розради в її очах, та бачиш лише її біле обличчя — і все, більш нічого, воно цілком відкидає тебе: біле обличчя твоєї дружини. І ти не знаєш як діяти далі. Воно не може розкрити тобі усїєї правди, хіба що наголосити те, що ви різні. (Thomas, 2007, p. 272)

Відкрита розмова з уявним другом — спосіб омовлення розпаду, який переживає головний персонаж, а також до певної міри виправдання його невдач. Однак твердження Шейка — це радше ще один зі стереотипів, що властиві носіям расово маркованої свідомості. Дії дружини якраз мають рятувальну силу для головного персонажа. Їй вдається переконати чоловіка, що він — її справжнє кохання, що він потрібен родині. Тим часом відсутність дружини, а згодом і роздуми про те, що вона може знайти іншого, примушують його переглянути свої надумані упередження. Зрештою дружина іншої раси — це відкритий діалог із расовим Іншим, який не уярмлений з оповідачем в одному меланхолійному дискурсі, а пропонує йому інший погляд на світ.

Наодинці з собою оповідач усвідомлює сутність їхніх стосунків, глибину свого кохання до дружини. Він пригадує народження дітей, перші проблеми, що вони долали самотужки, витривалість і незворушну віру Клер у те, що в них усе буде добре, її наполегливість у тому, аби переконати його подивитися на світ по-іншому, аби щоразу відновлювати в ньому віру в мистецький талант. Загалом сім'я забезпечує самоздійснення головного персонажа. Любов дружини, яка описана скупі і стримано, любов до дітей і дітей до батька рятують оповідача від «падіння», а його оповідь — від традиційного для афроамериканської літератури модусу зневіри й безсилля. Недарма епіграфом до роману М. Томас обрав рядок із пісні Марвіна Гея «Wholy Holy», де йдеться про те, що «любов — наш порятунок (спасіння)». Наприкінці роману оповідач після пережитої внутрішньої кризи повертається до сім'ї, свідомий того, що теплі почуття дітей і дружини становлять основу його буття та мають найбільшу цінність.

Роман складається з чотирьох частин, епіграфом до кожної з яких є рядки третьої та четвертої поем Т. С. Еліота із циклу «Чотири квартети» (Eliot, 2014), написаного впродовж 1934–1942 років. Чотири розділи роману відповідають структурі еліотівського твору. Цикл Еліота, один із підсумкових у творчій кар'єрі митця, сповнений символами та містикою, зосереджений на осмисленні часу, буття і становища людини. Майкл Томас апелює до пізньої творчості поета-модерніста, де останній застановляється над питаннями екзистенційного характеру, наче намагається знайти там відповіді для свого персонажа. Так, першому

розділу роману «Невдаха» («The Loser») передують рядок з останньої частини «Чотирьох квартетів» — «Литтл Гіддінг»: «Коли ти прийдеш вночі як розгромлений король» (Eliot, 2014, p. 52), що підсилює план вираження глибокого розпаду головного персонажа. Адже йдеться про поступове падіння темношкірого американця, митця та сім'янина. Його життя розпадається буквально на очах, і виходу не видно. Загалом песимізм та навіть певний фаталізм Еліота, властивий останній частині, пронизує перший розділ роману. Думка про марність людського буття й безглузде шукання смислів як його виправдання, що домінує в «Литтл Гіддінг»: «І те, що ви вважали смислом / всього лишень позлітка, вдавання значення / З якого проривається мета, якщо її втілити в життя / Та цього не буває. Бо ви або не маєте мети, або ж вона далеко за краєм вашого шляху / І щойно ви сягли того краю, / як раптом треба вже її міняти» (Eliot, 2014, p. 54), — виразно відчутна в романі. Плани та перспективи колись молодого й талановитого темношкірого американця розбилися об реалії життя. З молодого музиканта і поета він перетворився на суцільно-го невдачу.

Друга частина роману «Великий Ніггер» зосереджена на сходженні головного персонажа до найскладніших моментів у минулому та до певного соціального падіння від митця, письменника і викладача університету до підсобника на будівництві. М. Томас розпочинає розділ цитатою з «Литтл Гіддінг», що містить рядок: «Мова мерців, насичена вогнем, перевищує мову живих» (Eliot, 2014, p. 51). Оповідач роману звертається до свого минулого, до спогадів про маму, про друзів, які померли. Розмова з привидами вирізняється надзвичайною відкритістю та безпосередністю. Мертвим уже нічого не страшно. Вони говорять прямо.

Епіграфом до третьої частини роману є уривок із третьої частини циклу Т. С. Еліота, що має назву «Драй Селвейджес» (Eliot, 2014, p. 35–49) і де сказано, що «час не лікує, і пацієнта уже нема» (Eliot, 2014, p. 36). Ймовірно, оповідач підкреслює думку про те, що роки не вилікували його від страждань і принижень минулого. У цій частині він прощається з привидами минулого (прахом матері, акваріумною рибкою), тож уже не відчувається пацієнтом. Завершальна частина роману «Кожен є зіркою» теж розпочинається з епіграфа із «Драй Селвейджес», де йдеться про те, що найкращий шлях полягає у звільненні від минулого й від майбутнього, і хоч цього досягти зась, ті, які не покидають спроб, залишаються непереможеними. Отож головний персонаж не віддається своєму смуткові та не йде за рольовими моделями попередніх поколінь темношкірих американців, зокрема свого батька. Він продовжує боротьбу.

Загалом роман просякнутий численними іронічними спостереженнями про сучасні США.

В одному з роздумів оповідач висновує: «З роками Америка перетворилася з країни мрійників на країну споминів. Зрештою це краще — жити пам'яттю, бо тоді не потрібно шукати примирення між сподіваннями і реальністю» (Thomas, 2007, р. 61). Відхід від панівного дискурсу маємо і в сприйнятті подій 9/11, де наголошено про маніпулювання свідомістю громадян. Після загибелі друга Брайєна під час терористичних актів у Нью-Йорку оповідач відмовляється брати участь у колективній скорботі, долучатися до масового ритуалу пошанування загиблих. Він зазначає, що будь-які промови про патріотизм, героїзм радше насторожують його, аніж викликають співчуття до загиблих:

Очільники звивають до померлих. Спочатку вони апелюють до загиблих, а потім стверджують, що загиблі вимагають відплати. Видається, що це дуже зручно, коли хор із братської могили лунає все голосніше і закликає до себе все нових і нових. Геноцид замаскований раціональним поясненням. (Thomas, 2007, р. 109)

Висновки. Роман «Пропаший» додає нових акцентів до змалювання расових відносин у США, до питань класового розшарування, доступу до освіти, загальних благ та нарешті до кризи американської мрії. Автор не лише критикує позір-

ність і поверховість політики толерантності чи расової терпимості, але демонструє глибоку кризу сучасного суспільства, породжену відсутністю людського спілкування. Діалог, що зрештою налагоджується між білою дружиною й темношкірим чоловіком, дає ключ до ширшого розуміння того, що замкнутість і відстороненість не допоможуть вирішити скалічений «комунікативний акт» (Габермас) між різними соціальними чи расовими групами. Водночас Майкл Томас відходить від політики віктимізації темношкірих американців. Хоча значну частину роману він присвятив конструюванню образу оповідача як невдалого «соціального експерименту» 1960–1970-х років і часто пояснює його невдачі саме процесами не надто успішної інтеграції, усе ж закінчується твір оптимістично — переконанням у тому, що в цьому складному світі єдиним оплотом і цінністю людини залишається сім'я.

Покликання (References)

- Eliot, T. (2014). *Four Quartets*. Houghton Mifflin Harcourt.
Giddens, An. (1991). *Modernity and Self-identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Polity Press.
Taylor, J. (2011). *White Identity. Racial Consciousness in the 21st century*. New Century Books.
Thomas, M. (2007). *Man Gone Down*. Black Cat.
Warren, K. (2012). *What was African American Literature?* Harvard University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctvjghtk7>

REALITIES OF POSTRACIAL AMERICA IN MICHAEL THOMAS' *MAN GONE DOWN*

Mariya Shymchyshyn

Kyiv National Linguistic University, Ukraine

The actuality and novelty of the proposed article lie in the use of postracial theories in the process of rethinking postmodern subjectivity. The purpose of the article is to analyze Michael Thomas' novel "Man Gone Down" through a hermeneutics of post-identity. Emphasis is made on racial identity in the realities of contemporary American society. The subject of the article is racial identity in the context of today's politics of so-called "racial tolerance". In Ukrainian literary criticism, Michael Thomas' fiction has drawn little attention, as well as postracial theory. The following methods have been used in the article: close reading, hermeneutic, and cultural. It is concluded that Michael Thomas' novel "Man Gone Down" belongs to the body of those texts that debunk the political construct of postracial America. The novel adds new emphasis to depicting racial relations in the United States, to issues of class stratification, access to education, the common good, and finally to the crisis of the American dream. In addition, a new understanding of the identity of Black Americans has been emphasized, in particular, the departure from the rhetoric of racial advancement or the prominent mission of "a racial man". One of the main focuses is the narrator's attempt to find his place in the world and at the same time not to imitate the social roles defined by the ideology of the ruling white majority. The form of the inner monologue allows the readers to focus on the narrator's past, which is constantly reviewed by him. The author describes hidden, and sometimes truly invisible but tangible to the racial Other, discriminatory practices. The desire of the main character to express himself and not meet the expectations that have traditionally been placed on members of his race is the main issue of the novel. Being yourself in the realities of totalitarian discourses is not an easy endeavor.

Keywords: postracial America; Michael Thomas; "Man Gone Down"; racial identity; racial Other; intertextuality; T. S. Eliot.

Стаття надійшла до редколегії 04.04.2021